

Роль шкільних музеїв бойової слави в комуністичному вихованні підростаючого покоління (1965-1975)

Музеї бойової слави з'явилися у повоєнні роки, особливо коли у краєзнавчому русі широко розвинулася діяльність червоних слідопитів, спрямована на висвітлення героїчних подвигів радянського народу у Великій Вітчизняній війні.

1963 року в республіці розгорнулася підготовка до видання багатотомної «Історії міст і сіл Української РСР». У зв'язку з цим червоні слідопити взяли широко досліджувати бойові подвиги воїнів-земляків. За результатами пошуків у багатьох школах виникли краєзнавчі музеї, кімнати, кутки, в яких окремі експозиції та розділи розповідали про героїв війни, в тому числі земляків. На основі матеріалів про діяльність народних месників під час окупації були створені також і музеї партизанської слави.

Важливе значення для дальшого розвитку музейної справи мала Постанова ЦК КПРС «Про підвищення ролі музеїв у комуністичному вихованні трудящих» (1966), де були визначені конкретні завдання перед музеями. Її реалізація сприяла активізації краєзнавчої роботи та діяльності громадських музеїв.

До 20-річчя Перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні, у 1965 році ЦК ВЛКСМ оголосив Всесоюзний туристський похід комсомольців та молоді по місцях революційної, бойової й трудової слави, який супроводжувався створенням нових тематичних музеїв, кімнат і куточків. Так, якщо у 1965 році у школах республіки їх налічувалось близько 500, то у 1966 – вже 2500, у 1967 – 6158 (за результатами огляду).

Активними організаторами музеїв і кімнат бойової слави стали осередки Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. До слідопитської роботи вони залучили широку громадськість, передусім вчителів. Правління Товариства організувало і провело низку науково-практичних конференцій та семінарів, де ґрунтовно представлявся кращий досвід роботи, розроблялись конкретні методичні рекомендації щодо організації краєзнавчої роботи з учнями та молоддю.

На честь 50-річчя ВЛКСМ у 1968 році пройшов республіканський огляд музеїв революційної, бойової й трудової слави. За його підсумками 172 шкільні музеї були нагороджені грамотами, серед них 10 – у Волинській області, 14 – Дніпропетровській, 19 – Кримській, 10 – Одеській, 8 – Хмельницькій.

До 25-річчя Перемоги відбувся новий етап у розвитку шкільних музеїв бойової слави, відбулись зміни у їх структурі: відкривались музеї окремих

військових частин, підрозділів, партизанських з'єднань, окремих земляків – героїв війни. Вони з'являлись на місцях партизанських стоянок, підпільних явок та командних пунктів.

Водночас із поглибленням змісту роботи музеїв зростала й їх кількість. У 1974 році ЦК ВЛКСМ і Міністерство освіти СРСР прийняли положення «Про шкільні музеї бойової та трудової слави», на основі якого було проведено паспортизацію. За результатами чисельність вказаних музеїв збільшилась, і на 1975 рік становила майже 12 тисяч.

Значний вплив на зміст їхньої роботи здійснюють державні музеї, наукові співробітники яких надають консультації, розробляють завдання пошуковим загонам, навчають методики організації роботи, створенню експозицій, наповненню фондів тощо. Так у шкільних музеях поступово нагромаджується фонд цінних документів, які засвідчують героїзм, мужність радянських людей під час захисту Батьківщини.

Ради музеїв також розробляли плани різноманітних пошуків, маршрути походів, заслуховували звіти й повідомлення юних краєзнавців. У ході цієї роботи було відкрито багато нових імен борців проти фашизму, шкільні музеї стали не тільки важливою формою увічнення всенародного подвигу, а й засобом героїко-патріотичного виховання підростаючого покоління.

Учні вивчали експонати під час підготовки до уроків, ленінського заліку, написання різноманітних рефератів і доповідей. Посилювався зв'язок музеїв з навчальним процесом, здійснювалось вивчення нового матеріалу програм з історії, суспільствознавства та інших предметів.

У статті описано і представлено досвід і форми діяльності музеїв бойової слави:

- ✚ Сімеїзької середньої школи Кримської області;
- ✚ Ясенівської середньої школи Одеської області;
- ✚ Конотопської середньої школи №4;
- ✚ Рава-Руської школи-інтернату Львівської області;
- ✚ Керченської середньої школи №21;
- ✚ Костромської середньої школи Дніпропетровської області;
- ✚ Березнівської школи-інтернату Рівенської області;
- ✚ Житомирської середньої школи №20;
- ✚ Черкаської середньої школи №14;
- ✚ Дерев'яської середньої школи Кіровоградської області;
- ✚ Івано-Франківської середньої школи №14.

Особливої активності набула робота шкільних музеїв у зв'язку із святкуванням 40-річчя Перемоги. Розширилась їхня мережа, посилились контакти з державним музеями, було переглянуто існуючі експозиції, поповнено їх новими

експонатами, дедалі активніше використовувались на уроках та у позакласній роботі.

Таким чином, музеї, кімнати і куточки бойової слави в школах у період 1965-1975 років стали важливим засобом виховання підростаючого покоління у дусі відданості Комуністичній партії, ленінським ідеалам, готовності до нових звершень в ім'я Вітчизни та радянського народу.

Український історичний журнал, 1986, №10, – С. 118-125.